

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Bakalářská diplomová práce

Olomouc 2024

Jolana Petruš

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

MINIMALISMUS JAKO FORMA ANTICKÉHO KYNISMU

Bakalářská diplomová práce

Obor studia: Sociologie-Francouzská filologie

Autor: Jolana Petřů

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Karger, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem „Minimalismus jako forma antického kynismu“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 5.3. 2024

Podpis

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Tomáši Kargerovi, Ph.D. za odborné vedení a trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce poskytl.

Jméno a příjmení:	<i>Jolana Petrů</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Sociologie-Francouzská filologie</i>
Obor obhajoby práce:	<i>sociologie</i>
Vedoucí práce:	<i>Mgr. Tomáš Karger, Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	2024
Název práce:	Minimalismus jako forma antického kynismu
Anotace práce:	Tato bakalářská práce zkoumá vztah mezi současným minimalismem a antickým kynismem. Dále se zaměřuje na minimalismus jako na společný prvek obou životních stylů a poukazuje na rozdíly i podobnosti v jejich klíčových hodnotách. Zvláštní pozornost je věnována dvěma současným minimalistickým subkulturám, jež demonstrují rozmanitou povahu minimalistických tendencí. Výsledky ukazují, že i přes rozdílný historický a kulturní kontext mohou obě filozofie nabídnout cenné perspektivy pro současnou diskuse o materiální spotřebě a hledání osobního štěstí.
Klíčová slova:	Minimalismus, kynismus, dobrovolná skromnost, askeze, udržitelnost, trend
Title of Thesis:	Minimalism as a form of ancient cynicism
Annotation:	This bachelor's thesis examines the relationship between contemporary minimalism and ancient cynicism. The research focuses on minimalism as the common element of both lifestyles and points out the differences and similarities in their key values. Special attention is paid to two contemporary minimalist subcultures that demonstrate the diverse nature of minimalist tendencies. The results show that despite the different historical and cultural contexts, both philosophies can offer valuable perspectives for contemporary discussions about material consumption and the pursuit of personal happiness.
Keywords:	Minimalism, cynicism, voluntary simplicity, austerity
Počet literatury a zdrojů:	47
Rozsah práce:	37 s. (71 216 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod.....	6
1 Teoretické vymezení kynismu a minimalismu	8
1.1 Kynismus jako škola	8
1.2 Kynismus jako životní styl.....	9
1.2.1 Kynismus jako návrat k přírodě.....	9
1.2.2 Kynismus jako cesta ke svobodě	10
1.2.3 Kynismus jako vzdor vůči trendům	11
1.3 Minimalismus jako pojem	12
1.4 Minimalismus jako životní styl	12
1.4.1 Problém plurality definic.....	13
2 Minimalismus jako nový konzum.....	15
2.1 Mezi sobectvím a filantropií.....	16
2.2 Minimalismus jako boj o odlišení.....	18
3 Minimalismus jako enviromentální strategie	20
3.1 Dobrovolná skromnost.....	21
3.2 „Pestří“ Hany Librové	23
3.2.1 Povaha „pestrých“	23
3.2.2 Pestrostí proti trendům	25
3.2.3 Minimalismus jako vedlejší produkt pestrosti	25
3.3 Komu je minimalismus určen?	26
3.3.1 Minimalismus pro elity.....	27
3.3.2 Dostupný minimalismus.....	28
4 Srovnání základních hodnot.....	29
4.1 O podobnostech.....	29
4.1.1 Minimalismus jako cesta ke štěstí.....	29
4.1.2 Minimalismus jako cesta k šíření osvěty	30
4.2 O rozdílech	30
4.2.1 Minimalismus jako vzdor vůči trendům	30
4.2.2 Minimalismus jako boj o odlišení.....	31
4.2.3 Minimalismus jako ukazatel sociálního statusu	32
4.2.4 Minimalismus jako návrat k přírodě	34
4.2.5 Minimalismus jako cesta ke svobodě.....	34
4.2.6 Pozice minimalismu	35
Závěr a diskuze.....	37
Bibliografie	40

ÚVOD

Minimalistický životní styl získává v posledních letech stále větší popularitu. Současný minimalismus se svým konceptem „méně je více“ naoko zřídá materiálního blahobytu ve prospěch svobody a šťastného života. Tímto aktem se tak staví do opozice vůči konzumní kultuře, která se stala typickým atributem současné západní společnosti. Materiálního bohatství se, jakožto konvence malicherné a svazující, vzdávají i představitelé kynické filozofie. Podle Diogena ze Sinopé prý dali bohové lidem lehký život, jim to však zůstalo skryto, neboť prahnou po medových koláčích, vonných mastech a podobných věcech (Laertios, 1995, s. 236). Právě kynikové mezi prvními extravagantně demaskovali obecné normy s cílem osvětlit protichůdné alternativy, které by mohly vést k vytouženému ctnostnému životu a ke svobodě. Není však střídmost jako střídmost a materiální askeze může nabývat více forem.

Tato bakalářská práce se zabývá hlavními hodnotami současných a kynických minimalistických tendencí. Nasnadě jsou tedy otázky jako: Jaké jsou příklady střídmych životních stylů v současné společnosti, a je minimalismus jednou z nich? Nebo: Může být současný minimalismus formou antického kynismu? Cílem této práce je pojednat o některých rozdílech mezi pojetím střídmosti v konzumní a antické společnosti skrze určení hodnotového zaměření daných životních stylů a jejich teoretický popis. Dalším cílem je rozlišit jednotlivé odnože minimalismu. A to nejprve na současný minimalismus (později „Kondo minimalismus“), jež se i přes příslib nového individualismu a svobodného života může jevit jako prostá marketingová strategie konzumní společnosti. Dále pak na minimalismus skupiny „pestrých“ z výzkumu Hany Librové, jejichž hodnotové ražení mimoděk odpovídá hlavním minimalistickým tendencím.

Kvůli komplexitě a jedinečné povaze kynismu si nalezení jeho moderní repliky nelze (alespoň v rámci této práce) příliš idealizovat. Přihlédneme-li k teoriím o neopakovatelnosti kultur¹, může se sen o znovuzrození kynismu zdát poněkud marný. Pro účely bakalářské práce postačí redukce kynické problematiky na pouhý fragment, tedy na onu skromnost.

¹ Jedná se zejména o teorie kulturního relativismu. Viz. např. F. Boas: *The Mind of Primitive Man* (1911), E. B. Tylor: *Primitive Culture* (1871)

Vzhledem k častému zaměňování minimalistického životního stylu s extrémní materiální askezí, kdy je její pravý představitel vyobrazen jako vlastník absolutního minima předmětů, by kynismus, díky svému ražení, mohl posloužit jako ideální kandidát na komparační jednotku. V rámci dodržení sociologické tematiky bude termín minimalismus používán převážně jako souhrnný název pro současné životní styly, které ve své filozofii prosazují materiální oproštění od všeho nadbytečného.

Byť v akademické literatuře dosud nebyla pevně stanovena ani konkrétní empirická definice, ani vědecký důkaz účinků minimalismu, mnoho autorů hovoří o vývoji životních stylů směrem k post-materiální orientaci. Východiskem této práce jsou studie na téma minimalistického životního stylu, který je často vnímán jako záměrná změna paradigmatu ve spotřebitelském chování a jako možnost zlepšení emoční pohody. (Inglehart, 1977) Přínos této práce může být spatřován v rozšíření povědomí o povaze současných nekonzumních orientacích.

1 TEORETICKÉ VYMEZENÍ KYNISMU A MINIMALISMU

1.1 Kynismus jako škola

Tato bakalářská práce by se měla v první řadě zabývat minimalistickými tendencemi v současné společnosti. Kynismus by měl k této příležitosti posloužit jako srovnávací jev. V souladu s pravidly komparace (Vodáková, 2017) si tedy kladu za cíl nalézt společný průnik daných myšlenkových směrů, popsat jejich odlišnosti a v ideálním případě vysvětlit jeden jev pomocí jevu druhého. Pro tento účel je zapotřebí kynismus stručně teoreticky přiblížit.

Kynismus byl jeden z hlavních myšlenkových proudů antické filozofie. Tato škola zůstala živým hnutím až do konce středověku, a i když se nikdy neinstitutualizovala, uchovala si vliv až do dnešní doby (Sloterdijk, 2013; Hadot, 1995, s. 170). O to šokující se ale stává zjištění, že je toto učení stále doprovázeno mnohými metodologickými neduhy. Kynismus se od ostatních etablovaných antických škol², mimo jiné, odlišoval svým aktivním bouřením proti teoretickému šíření kynické filozofie. Informace, které se o kynicích dochovaly, pochází povětšinou z anekdot a příběhů, které byly sepsány jejich následovníky a nemohou se tak pyšnit přílišnou spolehlivostí. Z tohoto důvodu stále dochází ke sporům o to, zda se dá kynismus považovat za učení nebo pouze za způsob života. (Schutijser, 2017, s. 33-36; Hadot, 1995, s. 171) V inspiraci Hadotem si však o tomto filozofickému směru dovolím pojednávat jako o škole, neb měla i skrze minimální filozofický diskurz své žáky a učitele (Hadot, 1995, s. 171–172).

V porovnání s moderní filozofií, která se věrně drží svého akademického kontextu, a více než způsob života řeší otázky jako je epistemologie, metafyzika a logika, se klasická filozofie zaobírá spíše způsoby existence v běžném životě. V očích soudobých Helénistů byl termín „škola“ rozuměn liberálně, s cílem naleznout ideální životní styl. Kynici na své poznatky o světě a lidech reagovali mimořádně aktivně, šíříc své hodnoty skrze praxi. (Schutijser, 2017) Když prý například někdo tvrdil, že pohyb neexistuje, Diogenes vstal a začal se procházet (Hadot, 1995, s. 172).

² Např. Platonova Akademie, Aristotelovo Lyceum, Epikurova zahrada či škola Stoická.

1.2 Kynismus jako životní styl

Pokud nic jiného, kynismus má s minimalismem společnou jednu věc, kterou je problém definice. Zatímco se známí minimalisté pyšní vyprodanými sklady knih, kynická knihovnička zeje prázdnotou. Současní autoři se však alespoň pokoušejí o ucelení této nepoddajné filozofie skrze anekdoty a příběhy, jež byly sepsány pozdějšími historiky. (Schutijser, 2017, s. 33)

Kynismus je nekonvenční filozofií, a to ve všech směrech. Kynický způsob života se drasticky odlišuje nejen od života běžných občanů, ale i od životního stylu kolegů filozofů. Zatímco stoikové prosazují nepřilíš extrémní verzi jednoduchého života, rozkol mezi kynickou filozofií a běžným světem je skutečně radikální. Ve jménu přirozenosti kynik pohrdá konvencemi, které normální občan pokládá za základní. Chodí bos, opovrhuje penězi, žebrá, onanuje na veřejnosti, dokonce pojídá lidské maso. Také vlastní pouze předměty nutné k přežití a svou svobodu vyjadřuje provokativní volbou slov. Tak činí ve víře v přírodní řád, který je vlastní například dětem či zvířatům a který je lidské civilizaci nadřazený. Kynická filozofie je volba životního stylu, svobody a nezávislosti. (Hadot, 1995, s. 170-172)

1.2.1 Kynismus jako návrat k přírodě

Za další kynickou charakteristiku bývá považován návrat k přírodě. V tomto případě se však, spíše než o přírodu kolem nás, jedná o přírodu v nás. Právě tato příroda bývá podle kyniků často nesmyslně potlačena. Zatímco se tedy „pestří“ uchylují na samoty u lesa, Diogenes zůstává ve svém sudu uprostřed města, kde štěká jako pes. Sám model psa zde podle některých autorů ztělesňuje zvířecí pudy, pomocí jejichž expresí kynikové nabádají k přehodnocení některých společenských norem. Nelze však předpokládat absolutní odpor kyniků proti všem normám a zvykům, neboť prý některé mají svůj důležitý význam. Cílem je zavrhnout zbytečné, nahodilé a nepřirozené. Diogenes měl sám často doznávat, že například rozum (logos) je nutný, neboť určuje povahu jeho kontra-kulturních provokací. „Tvrdil též, že proti osudu staví odvalu, proti zákonu přírodu a proti vášni rozum.“ (Laertios, 1995, s. 234) Právě rozumem musíme dojít k povaze naší nátury, která se se zvířecím chováním nemusí nutně ve všech ohledech vylučovat. Je to spíše zvyk (nomos), který je v protikladu s přírodou (physis) (Gardner, 2022).

1.2.2 Kynismus jako cesta ke svobodě

Apelem na sílu rozumu Diogenes obhájí úděl filozofie, která má být ze své podstaty často nesoudná a šokující. Z tohoto důvodu napomíná ty, kteří se za filozofy považují, ale nejsou ochotni přijmout nutné závazky. Dokladem mu jsou například žáci, jež opustili filozofickou kariéru kvůli stigmatu, které se s ní pojí. Stud je zde příkladem nesvobody a nadměrné závislosti na sociálních konvencích. Rozum může odstranit problematické normy, jež byly vytvořeny nesvobodnou společností. Cílem kynika je překonat emoce a pocit ponížení, který je determinován sociálními normami. Proč jsou některé aktivity zdrojem studu? Tato otázka může být vnímána jako úvod do kynického uvažování. Diogenes svým vystupováním tudíž nereprezentuje ideální způsob existence, nýbrž nabádá k přehodnocení normativního chování jakožto svazujícího elementu. (Gardner, 2022)

Svoboda, soběstačnost a upuštění od významného společenského postavení jsou tudíž výraznými motivy kynického počínání. Diogenes upozorňuje na povahu svobody a společenského postavení, kdy je jedno s druhým často spjaté. „‘Ohlas, chce-li někdo koupit pána!’“ (Laertios, 1995, s. 231) Opozice pána a otroka by mohla narážet na závislost jednoho na druhém. Když byl Diogenes prodán Xenidesovi jakožto otrok, mohlo být jasné, jak křehká a závislá je pozice vládnoucího, jehož vlastnictví vyjadřuje jeho společenské postavení a vliv. Lépe řečeno, nejen, že se vysoká sociální pozice podle Diogena nekryje se svobodou, možná se s ní také vylučuje. Zatímco otrok nemá již co víc ztratit, život pánův je značně proměňován množstvím jeho otroků, statků a veřejným míněním. Je na nich závislý a tudíž nesvobodný. Otrok je zde vnímán jako pán svého pána, neboť je nutným prostředkem k dosažení pomyslné moci pánovy (Gardner, 2022, s. 144). Tento bod je v práci pro komparaci s minimalistickými proudy zejména důležitý. Manifestace společenského postavení pomocí hmotných statků je totiž z principu upozaděna i u pestrých a z části u „Kondo minimalistů“, o nichž bude řeč v pozdějších kapitolách.

Zda lze Diogenovu skromnost považovat za ryze dobrovolnou, je však diskutabilní, protože i samotný Laertios ve svém textu píše, že právě „protože byl uprchlíkem, oddal se jednoduchému životu.“ (Laertios, 1995, s. 229) Není tedy zcela jasné, jestli se stal skromným z nutnosti pramenící z uprchlictví, nebo zda se jednalo o svobodnou volbu. Problematika svobodné vůle (a s ní spojená dobrovolnost) je však i v současné vědě nevysvětlená, a tak

nemusí být předmětem slovíčkaření. Samotná dobrovolnost je, jak bude popsáno v dalších kapitolách, důležitým kritériem minimalismu. V případě Diogena se pro tento účel hodí předpokládat, že jeho extrémně omezené množství majetku pramenilo ze svobodného rozhodnutí, a ne z nutné nouze. Nutno podotknout, že právě dobrovolnost a s ní i svoboda v jeho počínání, jasně vyplývá ze spisů Laertiových. (Laertios, 1995, s. 228-247)

1.2.3 Kynismus jako vzdor vůči trendům

Dle Schutijsera spočívá základní aspekt kynické filozofie především v její reakční nátuře, která rozhodně přispívá k originalitě této školy. Kynismus demaskuje již existující hodnoty a absolutní pravdy, a to za neustálé konfrontace publika extrémními alternativami. (Schutijser, 2017, s. 41-43) „Když kdosi upustil chléb a styděl se jej zvednout, (Diogenes) chtěje ho ponaučit, ovázal hrdlo džbánu provazem a vlekl ho přes celou hrncířskou čtvrt. Říkal o sobě, že napodobuje cvičitele sboru, neboť i oni prý udávají vyšší tón, aby ostatní zachytili tón správný.“ (Laertios, 1995, s. 223)

Antický kynismus byl v průřezu historií často vnímán jako sociální kritika, která hájí zájmy chudých mas. Moderní interpretace naznačují, že se kynické myšlenky vynořují především jako mechanismus ke zvládnutí sociálních obtíží, jako hlas utlačovaných tříd a jako snaha o znovuzískání cti diskriminovaných. Takové návrhy však například Bosman považuje za pouhé hypotetické konstrukce kynické filozofie. Absence programu sociální reformy může být příkladným argumentem podporující Diogenovu nezaujatost vůči nemajetné populaci. Byť je kritika vyšších vrstev ze strany Diogena nepopíratelná, nemůže předpokládat automatickou solidaritu s vrstvami nižšími. I když kynismus nejspíše nebyl pro-masovou filozofií, můžeme se domnívat, že v žilách nesl zárodky sociální reformy. (Bosman, 2017)

Samotná redukce vlastnictví pak byla vnímána jako prostředek k dosažení soběstačnosti a svobody, které by měly vést ke štěstí. Honbu za majetkem, slávou a mocí kynici vysvětlovali jako iluzivní produkt společnosti, jež v přírodě nenalézají hodnoty. „Chudobou ke štěstí“ je jedna ze základních premis k dosažení šťastného života. (Dobbin, 2012, s. 11)

Stejně jako u minimalismu, ani kynismus nenabízí jednotný oficiální manifest správného chování. Zdá se však, že (v porovnání s kynismem) minimalismus disponuje větším množstvím tipů a návodů pro šťastný život. Právě štěstí můžeme považovat za možný společný cíl těchto

dvou životních stylů. V následujících kapitolách bych se tak ráda pokusila nastínit vybrané minimalistické „návody“ na dosažení spokojeného života.

1.3 Minimalismus jako pojem

Minimalismus má nemalé množství významů. V současnosti se tento termín používá v rámci mnoha uměleckých disciplín včetně hudby, divadla, literatury, architektury, filmu a módy. Zařadit jej lze ovšem také do oblasti filozofie, marketingu a životního stylu.

Z lingvistického hlediska je termín minimalismus převzatý z anglického „minimal-art“, ze slova, které se v počátcích používalo v malířství a následně v sochařství. Cílem tohoto umění bývá odstranit všechny metaforické a symbolické vazby mezi umělcem a jeho dílem. Divák se tak místo pouhého pozorovatele stává přímou součástí díla, ve kterém se může svobodně soustředit na vlastní vnímání objektu bez jakýchkoliv skrytých vazeb. Již při zrodu tohoto minimalismu se divák mohl ponořit do svého nitra a místo materiálu vnímat spíše svoji mysl. (Bulíř, 2020, s. 13-14) Univerzální minimalistická fráze „méně je více“ či „méně, ale lépe“ má kořeny v architektuře, jež se v rámci minimalismu pokouší o redukci všech prvků na funkční minimum. Podobný přístup v umění následně přebírá i literatura, která se limituje co do rozsahu slov, a čtenáři tak nechává prostor na utváření příběhové linky. (Milošová, 2012, s. 8, 14) V hudbě se minimalismus projevuje spíše experimentálně, a to cíleným opakováním stejných rytmů, melodií a akordů (Macháčková, 2011, s. 12). V oblasti designu se minimalismus také označuje jako skandinávský styl, který se často pod záštitou sloganů typu „méně věcí, více smyslu“ pokouší o dosažení nenásilné formy marketingového nátlaku. Pro tento styl jsou typické zejména neutrální barvy, funkčnost, střídmost a jednoduchost. (Chayka, 2020, s. 12) Termín minimalismus má tedy dle všech indicií nepřehledné množství významů, které jsou (stejně jako kynismus) z hlediska definice jen těžko uchopitelné.

1.4 Minimalismus jako životní styl

Jak bylo již řečeno, termín minimalismus může označovat odlišné myšlenkové směry v různých odvětvích. Co víc, tento pojem může označovat odlišné postoje v rámci konkrétního myšlenkového směru. Dle mého soudu by tak mohlo vznikat něco, co by se dalo ve francouzštině označit jako „mise en abyme“, tedy v tomto případě jakýsi obraz v obraze, kdy

pojem minimalismus vymezuje obecný rám pro podmnožiny tohoto pojmu. Lépe řečeno, označení minimalismu jakožto životního stylu v sobě ukrývá množství verzí, které se mezi sebou mohou lišit jak názvem, tak hodnotami. Při zkoumání jednotlivých odnoží se ale nabízí otázka, proč jsou postoje jejich představitelů označovány za minimalistické čili skromné, a co je mezi sebou spojuje. Pro zodpovězení těchto otázek je nejprve za potřebí teoretického vymezení tohoto životního stylu v obecné rovině.

1.4.1 Problém plurality definic

Sledování pravidelností v projevech a myšlenkách příslušníků daného životního stylu je při popisu každého životního stylu nutné. V tomto slova smyslu je minimalismus poměrně mladý životní styl a zároveň je to téma, jež nabízí množství interpretací. V současnosti neexistuje žádný jednotný manifest o správném minimalistickém chování a možnosti minimalistické praxe si tak každý přizpůsobuje podle sebe (Dopiera, 2017, s. 69; Bulíř, 2020, s. 13). V rámci akademické literatury lze problém s definováním tohoto způsobu života spatřovat i u mnohých autorů, kteří se problematiku snaží teoreticky uchopit.

Dopierala (2017, s. 71) komplexitu minimalismu například ilustruje skrze 5 způsobů chápání minimalismu. Ve své práci se pak podrobněji zabývá prvními dvěma body, jež se mimo jiné vyznačují svojí protichůdností a které budou později rozebrány i v této práci. Na minimalismus lze tedy nahlížet jako na:

- a) Příklad poradenské a terapeutické kultury,
- b) marketingový trend,
- c) ilustraci nové anti-konzumní spirituality,
- d) styl konzumu, ve kterém je omezován počet majetků za upřednostnění nemateriálních hodnot a produktů s větší hodnotou a kvalitou,
- e) alternativní uspokojování potřeb, které upozaduje excesivní spotřebu.

Někteří autoři považují minimalismus za pokračování dříve existujících alternativních životních stylů, jako je například hnutí dobrovolně skromných, které je podle Andrzeje Kaspereka od minimalismu jen těžko odlišitelné. Minimalismus tak považuje za druhou vlnu dobrovolné skromnosti. Jiné akademické práce však pojednávají o minimalismu v užším slova

smyslu a dobrovolnou skromnost vnímají jako téma minimalismu blízké, ovšem ne identické. (Dopierala, 2017, s. 69)

Jeden z autorů těchto prací je například Erin L. Murphy podle něhož je minimalismus životní styl, který existuje jako spektrum počínajíc od snahy vědomě omezit nakupování až po život s nejnižším možným množstvím majetku (2018, s. 16). Minimalisty tak mohou pojit pouze některé společné rysy, jako je například apel na individuální zodpovědnost při hromadění majetku a upřednostnění uspokojování nutných potřeb skrze omezování materiálních tužeb, a to za pomoci toho, co již vlastníme (Murphy, 2018, s. 17).

Na rozdíl od Rodrigueze (2018), který minimalismus považuje za potenciálně radikální politické hnutí, Murphy tento myšlenkový směr vnímá spíše jako součást kategorie „úklidu“, jež má čistě individualistickou národu a aspiracemi na sociální změnu se tak nutně pyšnit nemusí. V podání Murphyho by minimalismus měl být především prostředek k dosažení autenticity, ve kterém je pak (paradoxně) možno pozorovat určitou esenci masového konzumu. Tento paradox vzrostl na síle zejména po publikaci knihy *Life-changing Magic* od Marie Kondo, která myšlenky svého minimalismu dostala do povědomí široké veřejnosti a samotnému minimalismu tak nastartovala nadějnou marketingovou kariéru. (Murphy, 2018, s. 16-20) O tom ale v dalších kapitolách.

2 MINIMALISMUS JAKO NOVÝ KONZUM

Tato odnož minimalistického životního stylu, který blogeri kolektivně nazývají jako „minimalismus“, je vnímána jako určitá verze osvícené jednoduchosti. Jedná se o pojem obsahující kombinaci morálního poselství a strohého vizuálního stylu. Poslání tedy zní: žít a být šťastný s méně. První blogy o minimalismu by se daly vnímat jako výsledky osobních krizí konzumu, kdy blogery nadbytek produktů jednoduše neučinil šťastnějšími. Jedná se například o stránky jako *Becoming Minimalist* (Becker), *Be More with Less* (Courtney Carver) nebo *The Minimalists* (Millburn, Nicodemus). Ve jménu zpřetrhání řetězů konzumu se minimalističtí průkopníci osvobozovali pomocí vyklízení vlastních ložnic, šuplíků, garáží a podobně. Ve jménu štěstí pak mělo tímto procesem dojít i k obraznému vyčištění vlastní mysli. (Chayka, 2020, s. 11) „Přerováním talířů k přerovnaní vlastních hodnot.“ I tak by mohlo znít další moto tohoto minimalismu.

Popularita těchto strategií na sebe nenechala dlouho čekat a zhoubnost konzumního životního stylu určitým autorům zaručila nemalý profit. Za předsedající těchto autorů by se dala považovat japonská expertka na úklid Marie Kondo, jejíž knihy tvoří základ minimalistické filozofie po celém světě. Hlavním cílem kondoismu je zbavit se všeho, co neprodukuje radost. Jedná se o kázání, které se pro minimalisty stalo žargonem. Celá praktika (jak už název její knižní edice *Zázračný úklid: pořádek jednou provždy* napovídá) může připomínat určitý typ očištění animistického rituálu. Tento rituál je nejspíše převzatý z japonského šintoismu, pro jehož svatyni Kondo delší dobu pracovala. Čtenář však může v celém očištném procesu uspět jen za předpokladu přesného splnění disciplinovaného postupu úklidu, jež obsahuje i zdvořilé děkování předmětům za jejich služby. Netřeba zmiňovat, že k pochopení a správného praktikování této redukce je nejprve zapotřebí zakoupit autorčinu knihu, zhlédnout Netflix seriál a v ideálním případě pořídit luxusní „Kondo krabice“ pro lepší organizaci zbylých položek. (Kondo, 2020; Chayka, 2020) V rámci odlišení tohoto typu minimalismu od minimalismu „pestrých“, o kterých bude řeč později, si jméno „Kondo“ dovoluji vypůjčit pro označení této skupiny minimalistů. V následujících kapitolách budou příslušníci této kapitoly často souhrnně označováni jako „Kondo minimalisté“.

Chayka ve své knize dále popisuje setkání s váženými minimalisty Millburnem a Nicodemusem, které proběhlo během jejich pověstného „Less Is Now“ turné. Tyto autory

pozná nejvíce fanoušků díky jejich Netflix dokumentu, jež bývá často označován jako zlomový bod pro konverzi k minimalismu. K filmu tohoto minimalistického dua nechyběla i audio a knižní verze jejich filozofie, po jejichž zakoupení bylo možné obdržet podpis i s doporučením se těchto produktů, ve jménu minimalismu, zbavit. Z původně avantgardního uměleckého směru se tak stalo světové virální heslo, které oslovilo nespokojené jedince napříč mnoha sociálními vrstvami. (Chayka, 2020, s. 13) K polemice by se tak mohla nabízet otázka, co by na světoslavné heslo „méně je více“ řekl kynik přihlížející masovému vykupování knih o redukci majetku.

V rámci zachování akademické povahy této práce je tuším na místě omezení vypisování osobních dojmů. Nelze však zapřít některé vyzozorované podobnosti výše zmíněných zdrojů. Mezi tyto podobnosti patří například poznatek, že tento minimalismus často nabízí jednoduché vysvětlení problému s ještě jednodušším řešením typu „udělejte tohle a budete tímto“. Společně se svými prizmaty tak autoři předávají emotivně nabitě osobní příběhy, všelék na šťastný život a v neposlední řadě přesně strukturované „know-how“ na jeho dosažení. Jak na svém populárním YouTube kanále ukazuje například minimalista Matt D’avella, minimalismus lze zjevně aplikovat na téměř všechny sféry života jako jsou finance, volný čas, životospráva, technologie nebo móda. Zda je tento univerzální životní styl skutečně odolný vůči trendové pomíjivosti, je pak už předmětem další práce.

2.1 Mezi sobectvím a filantropií

Stejně tak jako kynismus je zjevně i výše popisovaná forma minimalismu především svobodná volba. V případě „Kondo minimalismu“ však často jen pro ty, kteří si to mohou dovolit (Zietsman, 2021; Chayka, 2020b; Tolentino, 2020; Land, 2020; Dopierala, 2020, s. 76-77). Jak na svém blogu *Becoming minimalist* uvádí známý minimalista Joshua Becker: „Žít znamená konzumovat. Všichni potřebujeme jídlo a obydlí a oděvy. Máme také vášně a touhy, které si přejeme naplnit. Minimalismus neodmítá veškeré materiální blaho, nýbrž poskytuje možnost vlastnit vysoce kvalitní zboží.“ (2023) Pro komparaci snad postačí zmínit údajnou reakci Diogena, který prý „spatřiv kdysi děcko, jak pije rukama, vytrhl z mošny číšku a zahodil ji se slovy: ‚Dítě mě překonalo v jednoduchosti!‘ Vyhodil pak i misku, když rovněž spatřil děcko, jak si ukládá svou čočkovou kaši do chlebové dutiny, když si rozbilo nádobu.“ (Laertios, 1995, s. 233) Prý také podle něj „samo pohrdání rozkoší získané cvičením působí největší

rozkoš, a jako ti, kdo si zvykli žít příjemně, neradi přecházejí k opačnému způsobu života, právě tak ti, kteří se vycvičili žít opačným způsobem, pohrdají s tím větší rozkoší i samými rozkošemi.“ (Laertios, 1995, s. 244)

Mimo elitářské rážení bývá „Kondo minimalismu“ vytýkána i jeho povrchnost. Podle novinářky Jillian Steinhauer je film Millburna a Nicodema z roku 2016 *Minimalism: A Documentary About the Important Things* kombinací záběrů lidí, kteří útočí na prodejní strategie velkoobchodu. Se sociálními vědci se sice utvrzují o tom, jak nás reklama nutí ke konzumaci, ale slovo „kapitalismus“ během filmu nikdy nezazní. Místo nadnášení problémů, jako je chudoba nebo nerovnosti, prosazuje filmový rámec morální volbu bez politických závazků nebo důsledků. (2020)

Minimalismus tudíž může představovat určitou formu egocentrismu. Pro Chayka se například tento životní styl zdá být typ individualismu, který staví jednotlivce na první místo. Minimalista je pak jen pragmatik, který potřebu zlepšovat svět limitoval pouze na svůj pokoj či šatník. (2020, s. 15-24) I skrze veškerou kritiku osvěty, kterou zmiňovaní minimalisté, šíří jako součást reklamy na jejich produkty, jim však nelze zapřít účast na některých dobročinných projektech (Millburn, Nicodemus, 2021, s. 169-170).

Na obranu „Kondo minimalismu“ se zde nabízí zmínka o sokratovské filozofii, na kterou kynikové v nemalé míře navazují. Sokrates, jenž měl jako první vyměnit otázky o kosmu za otázky o individu, vnímal tento individualismus v silné vazbě s ostatními a s okolním světem. Lépe řečeno, v Sokratově podání tento individualismus nebyl považován za egocentrismus. Ba naopak, za pomoci filozofování o sobě samém byl Sokrates schopen šířit osvětu mezi své známé. (Hadot, 1995, s. 46-56)

Kynici se v tomto slova smyslu příliš nelišili. Antisthenés, často považovaný za zakladatele Kynismu, vnímal žití ctnostného života jako hlavní cíl filozofa. Tento cíl by se pak měl dát realizovat bez řešení přírodních a metafyzických otázek. Byť kynikové explicitně ponoukají k čistě individualistickému životu, individualismus nemá být cílem sám o sobě. Kynik svou praxi provozoval ve městě, šíříc moudrost mezi své konvenční spoluobčany. (Schutijser, 2016) Začít je potřeba u sebe.

Pokud je tedy možné označit Sokrata a kyniky za filantropy díky jejich dialogům a příkladnému chování, můžeme možná i minimalistům poděkovat za jejich lidumilné záměry.

2.2 Minimalismus jako boj o odlišení

Typ minimalismu, kterému se tato práce doposud věnovala, se svou podstatou limituje pouze na společnosti pyšníci se materiálním dostatkem. Jedná se o společnosti, ve kterých se materiální blaho (nebo i přebytek) netýká pouze elit, ale i většinové společnosti. Z tohoto důvodu by se minimalismus možná dal nahlížet jako součást aspirace vyšších tříd.

Bourdieu ve své knize *Relační teorie sociálních nerovností* teorii o potřebě diferenciaci demonstruje na příkladu stravovacích návyků jednotlivých sociálních skupin. Zatímco nižší společenské vrstvy tíhnou ke kvantitativní volbě potravin, skupiny s vyšším kulturním a ekonomickým kapitálem raději sahají po kvalitních a menších porcích. (Bourdieu, 2016) Netřeba doplňovat, že se tato teorie nápadně podobá definici minimalistického životního stylu.

Minimalistický architekt John Pawson vnímá minimalistické bydlení jako možnost osvobození od triviálního. Ve své knize *Minimum* (2006) o minimalismu píše jako o jednoduchosti s morální dimenzí, který naznačuje nesobeckost a nadpozemskost. Možná právě tato nadpozemskost může být inspirací při zařizování bydlení hollywoodských celebrit, které ve svých rozlehlých sídlech často uchovávají až překvapivě malé množství jednoduchého, však velmi luxusního nábytku a dekorací.³ Za zmínku stojí zejména bělostné sídlo Kim Kardashian and Kanye West, které je ve všech směrech uniformní a luxusní.⁴

Můžeme tento minimalismus s velkou nadsázkou prohlásit za nepovedenou napodobeninu kynismu? Byť se jeho představitelé ctnostně zdržují nákupních horeček, lze jen těžko soudit, zda lze tento marketingově nadaný minimalismus alespoň v nějakém ohledu přirovnat k proslulé kynické skromnosti. Předmětem této kapitoly byla ambivalence některých minimalistických praktik (jako je například velkotisk knih o redukci majetku). Výměna kvantitativních produktů za produkty kvalitativní je sice možná ctnostnější než pravidelná dopaminová stimulace v podobě nákupu cenově dostupného zboží, neznamená však automatickou výstřednost a rezignaci k moci. Právě naopak. Zatímco se tedy kynismus

³ Jak bydlí celebrity je možno sledovat například na Youtube kanále Architectural Digest:

https://www.youtube.com/playlist?list=PLpi4YdMCC439sN_5vIza6lfQm0gc-lqPO

⁴ Dostupné na odkaze: <https://www.youtube.com/watch?v=QaZ93sibpk0&t=554s>

ohrazuje proti tradici a nerozumu obecně, v případě minimalismu se zdá, že se spíše než o školu ctnosti, jedná o vymezení vůči nižším vrstvám.

3 MINIMALISMUS JAKO ENVIROMENTÁLNÍ STRATEGIE

Po nahlédnutí do reality konzumního minimalismu se nelze ubránit lehké skepsi. Mohlo by být motivací k minimalismu i něco vznešenějšího, než jen touha po odlišení či zalíbení? Pokud ano, je taková motivace možná jedině po fázi materiálního přehlčení a musí být stejně tak pomíjivá, jako módní trend? Má tento trend vůbec smysl?

Řečeno s Librovou: „Na současný odpor ke konzumerismu můžeme pohlížet zlehčujícím způsobem a prohlásit jej za pouhý další pokus z řady pomíjivých snah o alternativní žití, které známe z historie. Můžeme myslet na postoje kyniků a stoiků, na sny o útěku do přírodní idylly Arkádie, na tradici poustevníků různých náboženských motivací, (...) Můžeme se dále ptát: stačí skutečnost, že pokusy o skromnější život tady už byly, a že vždy podlehly životnímu způsobu většiny, k tomu, abychom je prohlásili za ztracené jednou pro vždy?“ (1994, s. 183)

Jak však bylo zmíněno dříve, minimalismus z daleka nezahrnuje pouze výše zmiňované skupiny představitelů. Druhá ze tří kapitol bude zaměřena na skupinu minimalistů, kteří sdílí mnohé hodnoty s ekologickými aktivisty a našimi prarodiči. Po teoretickém přiblížení tohoto typu minimalistů bych se ráda zaměřila na sociologický výzkum Hany Librové, který svými kritérii cílí na konkrétní minimalistickou subkulturu, tedy na skupinu „pestrých“.

V zájmu této práce je zjistit, zda a jak se tato skupina svým charakterem liší od skupiny z kapitoly první. Po opětovném srovnání s kynickými ctnostmi následně případně v úvahu otázka, zda se tento vzorek obyvatel na škále kynických hodnot posunul o něco dále než moderní „Kondo minimalisté“ z dřívější kapitoly.

Jak bylo popsáno v první kapitole, termín minimalismus je používán v různých textech různými způsoby. Pro účely této práce je však pojímán jako obecný termín pro životní styly, jejichž představitelé praktikují tím či oním způsobem materiální askezi. Označení „dobrovolná skromnost“ se často používá pro označení tendencí, které se prostřednictvím svého minimalismu snaží o ekologicky přívětivější životní styl. V této práci tedy bude dobrovolná skromnost nahlížena jako součást minimalismu.

3.1 Dobrovolná skromnost

Problém teoretického pluralismu bude výrazně figurovat v každé z těchto kapitol. Pokusme se však alespoň o něco málo zevrubnější popis následujícího typu minimalismu a o vymezení pomyslných hranic mezi „pestrými“ a „Kondo minimalisty“.

Není překvapivé, že ve většině knihách a vědeckých článcích o enviromentálních snachách je možné opakovaně narazit na apel o skromném a jednoduchém životě. Samotná jednoduchost je často považována za důležitý pilíř environmentálně přívětivého životního stylu. Materiální askeze je zde pak považována za pouhý prvek, který je součástí komplexního životního stylu. Jedna ze základních myšlenek zní: „Budeme-li žít skromně, budeme šťastni a pomůžeme přírodě.“ (Librová, 2008, s. 1112) Sama Librová pak ve svém článku *The Environmentally Friendly Lifestyle: Simple or Complicated?* rozlišuje 9 dimenzí skromnosti (jako například materiální skromnost, odmítnutí moci, estetika, přirozenost, volnost a vzdělání) a zkoumá realizovatelnost komplexních nároků na dobrovolně skromný život.

Mezi mezinárodní dominantní autory patří například Duane Elgin, jehož pojetí dobrovolné skromnosti v určitých bodech splývá s již dříve zmíněnými definicemi minimalismu z první kapitoly. Tento způsob života, jež je „navenek prostý, vnitřně bohatý“, (Elgin, Mitchell, 1977, s. 2) podle autora představuje významné sociální hnutí s potenciálem velké sociální změny. Základní hodnoty zde jsou: materiální skromnost, lidské měřítko, sebeurčení, povědomí o ekologii a osobní rozvoj⁵. (s. 4) Dobrovolná skromnost zde, spíše než nutnost sebeomezení, znamená otevření nových možností sebenaplnění ve všech životních sférách. Autor tento životní styl rozhodně neztotožňuje s „regresivními“ směry, jež volají po návratu k přírodě a od zbytkové společnosti se tak často izolují jak geograficky, tak sociálně. Velké množství dobrovolně skromných prý zůstává ve městech a na vesnicích, kde se aktivně angažují v komunitních aktivitách. Autor tuto iniciativu také nepovažuje za zcela alternativní, protože se, zejména ve vyspělých zemích, týká mainstreamové společnosti. Vědomá skromnost je sice materiálně prostá, ne však jednoduchá. Je také sofistikovaná, protože se

⁵ Z anglického originálu: Material Simplicity, Human Scale, Self-Determination, Ecological Awareness, Personal Growth.

jedná o komplexní snahu o uzdravení vztahu mezi Zemí, lidmi a posvátným vesmírem. (Elgin, 2010)

Dobrovolná skromnost nemá poskytovat univerzální pravidla pro skromný život. Je spíše o otázkách než o odpovědích, a více než o finální destinaci je o neustálém kreativním procesu. Tato filozofie by také neměla být o kategorickém odmítání veškeré vědy a technického pokroku. Měla by pouze zpochybňovat předpoklad, že věda a technologie jsou vždy nejspolehlivějšími cestami ke svobodě, zdraví, štěstí a udržitelnosti. Nasnadě je pak zaujmout skeptický postoj k technologii a odmítnout ty aspekty, které plodí více strasti než slasti. (Alexandre, 2011) Samuel Alexandre v článku *The Voluntary Simplicity Movement: Reimagining the Good Life beyond Consumer Culture* dále dodává, že jsou tyto postoje daleko od primitivních či úpadkových. Po vzoru Duane Elgin tak poukazuje na eleganci prádelní šňůry, jež často stojí v opozici s paradoxně primitivní sušičkou. Lépe řečeno, autor si v tomto článku pohrává s nadějí, že by snad jednoho dne mohla být globálně akceptována myšlenka technologické regrese, kdy může slepá víra ve vědu sama o sobě znamenat „anti-pokrok“.

K podtržení definiční diverzity dobrovolné skromnosti je možno doložit pár populárních koncepcí, podle kterých tento životní styl znamená:

- „Jedinečnost účelu, vnitřní upřímnost a poctivost, vyhýbání se vnějšímu nepořádku a majetku, který není důležitý pro hlavní účel života.“ (Gregg, 2009, s. 6)
- „Různorodé sociální hnutí složené z lidí, kteří se brání životnímu stylu vysoké spotřeby a kteří různými způsoby hledají alternativu nižší spotřeby, ale vyšší kvality života.“ (Alexander, Ussher, 2012, s. 66–67)
- „Žít způsobem, který je navenek jednoduchý a vnitřně bohatý. Tento způsob života zahrnuje skromnost spotřeby, silný pocit ekologické nutnosti, touhu vrátit se k životu a práci v prostředí, které je více lidské.“ (Elgin & Mitchell, 1977, s. 2)
- „Vzdání se povrchních materiálních potřeb, aby lidé měli více příležitostí překonat sebe sama a nalézt uspokojivější a smysluplnější způsob existence.“ (Cohen, 2005, s. 66)
- „Kritiku sociálních a kulturních důsledků současného korporátního kapitalismu a volání po sociální demokracii.“ (Grigsby, 2004, str. 169)

Lucas Aida a Peter Daniels například doznávají, že byť se mnohé definice dobrovolné skromnosti velmi různí, jejich šíře nechává nemalý prostor pro osobní kreativitu a jedinečnost každého jednoho pojetí. Takto široký koncept také umožňuje větší akceptaci obecných hodnot. Někteří výzkumníci naopak navrhuji, že by konkretizace významu dobrovolné skromnosti mohla působit pozitivně na sílu tohoto sociálního hnutí. Poskytnutí pevné definice by však podle Aidara a Danielse bylo náročné zejména kvůli neustálému vývojem kulturního diskurzu, který přímo souvisí i s vývinem tohoto hnutí. Dobrým příkladem by v tomto případě mohl být poměrně nový apel na životní prostředí, díky kterému dobrovolná skromnost nabyla na významu. (2020, s. 2-11)

3.2 „Pestří“ Hany Librové

Jak mohla předešlá kapitola naznačit, šíře teoretických parametrů se zdá být pro určení dobrovolně skromných příliš rozsáhlá. Pro účel této práce je tedy v tomto případě výhodnější výběr jedné reprezentativní skupiny, která by svou hmatatelností umožnila srovnání jak se skupinou kynickou, tak se skupinou „Kondo minimalistů“ z první kapitoly. Jako zástupce této skupiny jsem si proto vybrala „pestré“ z kvalitativního výzkumu Hany Librové. (1994)

V centru pozornosti knihy *Pestří a Zelení* stojí dva typy lidské aktivity, které podle Librové můžeme označit jako naději uprostřed enviromentální krize. Lidé, kteří se těmto aktivitám věnují, Librová označuje za „pestré“ a „zelené“. „Zelení“ by v tomto označení měli být ti, kteří se záměrně účastní ekologických aktivit. Za „pestré“, na které se výzkum zaměřuje, pak autorka označuje skupiny, „jejichž život je ekologicky prospěšný zprostředkovaně, většinou prostřednictvím nízké úrovně spotřeby.“ (Librová, 1994, s. 49)

3.2.1 Povaha „pestrých“

K povaze pestrých autorka zdůrazňuje: „Svémi životními osudy, zájmy a aktivitami představují velkou kulturní diverzitu. Společných rysů nemají mnoho – základním je právě náš výběrový znak, totiž ekologicky příznivá skromnost. Ani tato ekologicky příznivá stránka života našich „pestrých“ však není jednoznačně např. ekologicky programována. Za ochotou žít střídavě netkví ekologické uvědomění, ale opět velice pestré důvody. Je vedlejším nezamýšleným důsledkem života směřujícího do různých stran, ale vždy jinam než

k nakupování a spotřebě.“ (Librová, 1994, s. 126) Na druhou stranu však během celé knihy nebylo možné nezaznamenat jejich živý vztah k přírodě, který je podle autorky také pouze vedlejší efekt jejich celkového nasměrování.

V tomto kontextu se tak nabízí zmínit zaryté snahy minimalistů z první kapitoly, jejichž úspěchy v materiální redukci představují hlavní důsledek jejich taktéž vědomého a dobrovolného rozhodnutí minimalizovat majetek pro minimalismus samotný. Dalo by se možná nadnést, že tyto srovnávané skupiny dosahují minimalismu zcela opačným procesem. Platí-li totiž výše zmíněné, „pestří“ se ke svému minimalismu dostávají jakoby náhodou skrze svůj pestrý život. Jak píše autorka: „Rozvine-li člověk zájem o potřeby duchovní povahy, jeho zájem o nakupování se vytrácí docela spontánně.“ (Librová, 1994, s. 109) Trendy „Kondo minimalisté“ z první kapitoly se naopak dle své filozofie musí nejprve zbavit materiálna a prostor na pestrý život tak tímto aktem vytvořit. Těžko je zde však soudit, zda by samotný kynik v tomto bodě přitakal první, či druhé skupině. Jedná-li se však o vědomou snahu zredukovat majetek co jen to jde, můžeme mluvit a snaze ryze kynické.

Z kritérií, které by pro tuhle práci mohly být relevantní, je dále možno zmínit, že výzkum byl orientován na osoby s dětmi nebo starší třiceti let. Věková struktura daného souboru se pohybovala mezi 22 a 63 lety. Důvodem těchto kritérií byl podle autorky předpoklad trvalosti postojů u vyspělejších osob a snaha o snížení šance na výskyt pomíjivých impulzů mladých lidí se snahou o společenskou revoltu. V rámci výzkumu pak bylo zrealizováno 44 hloubkových rozhovorů se 70 osobami.

Mezi další společné rysy respondentů patřilo například časté vysokoškolské vzdělání, které však nebylo profesně využíváno. Velmi běžný byl také únik od technických profesí. Povolání „pestrých“ mají podle Librové často charakter řemesla, a to zejména řemesla uměleckého, s čímž se také pojí obecně nízké příjmy této skupiny. Autorka však opakovaně zdůrazňuje možnost dobrovolného rozhodnutí práci případně změnit. „Pokud by chtěli spotřebovat více, museli by změnit své zaměstnání. Museli by přizpůsobit své zájmy, museli by rezignovat na přístup k životu, pro nějž se vědomě rozhodli a který je pro ně podstatný.“ (Librová, 1994, s. 101)

3.2.2 Pestrostí proti trendům

V závěru toho výzkumu autorka zmiňuje následující: V naší společnosti existují lidé, kteří odolávají obecně přijímanému apelu na vysokou úroveň spotřeby a výkonu, v čemž lze spatřovat určitou hodnotovou revoltu. Důvodem této revolty byla dle dotazovaných zejména trivialita a nedostatek spirituality, které jdou ruku v ruce se současným tržním systémem. Vybavení navštívených bytů bylo skromné, až chudé. Běžná byla také absence auta nebo televize. Na druhou stranu Librová ale také upozorňuje, že respondenti rozhodně nepatřili k radikálním odpůrcům technologického pokroku. Mnozí prý například rádi využívali počítače. „Pestří“ dále jen velmi zřídka podnikají dovolené do zahraničí a cestování obecně. Ve vybraném vzorku často převládaly rodiny, které se z pohodlných měst přesunuly na venkov – často na samotu. Reálný počet lidí, jež se orientuje na dobrovolnou skromnost, lze prý jen stěží odhadnout. Byť tento počet rozhodně není velký, nedá se říct, že by šlo o naprosté rarity. (Librová, 1994, s. 207-208)

Pro srovnání s kynismem prý například Diogenes chodil do divadla až ve chvíli, když z něho ostatní vycházeli. Na otázku, proč tak činí, odpověděl: „Toto se snažím dělat v celém mém životě.“ (Laertios, 1995, s. 242) S proudem podle Librové nejdou ani „pestří“. Jejich vlastnictví má charakter nekonečného opravování rozbitých předmětů. Z hlediska módy pak „pestří“ potřebu hezky se oblékat uskutečňují prostřednictvím nákupů z druhé ruky, a ještě častěji vlastním šitím. Otázka pomíjivosti určitých praxí a přesvědčení však zůstává ošemetná i u longitudinálních výzkumů. I přes autorčino nadšení ohledně trvání skromného životního stylu u „pestrých“ Librová dochází k zjištění, že s odrůstajícími dětmi a komplikovaností života na samotě spousta „pestrých“ od minimalistického života upouští. V domácnostech přibývají technologie, dochází ke kariernímu růstu a někteří se dokonce stěhují do dostupnějších oblastí. (Librová, 2003) Z nových záznamů z knihy *Vlažní a váhaví* (Librová, 2003) tak obydlí „pestrých“ více než jako skromný příbytek společenské rarity budí dojem klasického domova prarodičů mé generace. Víme však, že ani samotná škola kynická dlouho netrvala.

3.2.3 Minimalismus jako vedlejší produkt pestrosti

Stejně tak jako samotná definice, i otázka motivace představuje častý problém pro charakteristiku výběrového vzorku. Zdroje motivace podle Librové v tomto výzkumu neměly

zřetelného společného jmenovatele, nebyly založeny na jedné myšlence ani na přímé nápodobě. Rozhodnutí k danému způsobu života je řízeno ryze individuálně. Jako hlavní motivaci autorka vyloučila i snahu o systematickou péči o vlastní zdraví. Pokud rodiny žily relativně zdravým životním stylem, jednalo se opět a vedlejší efekt obecně jednoduchého životního stylu (typická byla například prostá strava a využívání bezmotorových dopravních prostředků). (Librová, 1994, s. 125) Pro komparaci se záměrným „Kondo minimalismem“ snad bude stačit jen zmínit náhodné populární tituly z oblíbených minimalistických blogů: *Minimalism is healthy: How I lost 70 pounds* (Millburn, 2023) z blogu *The Minimalists*, *How Minimalism Helps Chronic Illness and Poor Health* z blogu *Balance through simplicity, Health and Fitness*, *the Minimalist way* (Shanks, 2023) z blogu *Becoming Minimalist*, *Mental Minimalism: How living with less can improve your mental health* z blogu *The Plain Simple Life...* a list může pokračovat. V zájmu práce je samozřejmě upuštění od osobních dojmů nutné. Nelze si však odpustit jeden: Zatímco „pestří“ minimalismem končí, trendy minimalisté jím začínají. Minimalismus v této práci figuroval ve dvou rolích, tedy jako prostředek k cílenému osobnímu rozvoji v roli první a jako jeden z důsledků nekonzumní orientace v roli druhé.

3.3 Komu je minimalismus určen?

Mnohé výzkumy o povaze minimalismu naznačují, že tento životní styl následuje přehlčení materiálním blahem. Nepředpokládáme-li tedy celosvětovou materiální dostupnost, minimalismus zůstane vyhrazen pouze pro elity. Je tomu však skutečně tak?

Jedním z primárních textů o celospolečenském přesunu hodnot směrem k anti-konzumu je kniha sociologa Ronalda Ingleharta s názvem *Tichá revoluce*. Mimo vzestup touhy po individuálním sebevyjádření a odklonu od materialistických hodnot autor podtrhuje i rozmach politické angažovanosti a zájem o veřejné dění obecně. Tato kniha ve svých myšlenkách však, podle některých, ukrývá mnohé mezery. To, co Inglehart nadějně nazývá jako „tichá“ revoluce, jsou především četné grafy a statistická čísla. Celý výzkum je pak založen na dotazování, kde, jak se v sociologické branži dobře ví, filozofie často převládá nad praxí. Byť tento výzkum explicitně nevyklučoval, že by post-materialistické hodnoty mohly rezonovat i s chudšími částmi světa, jeho celkové ražení naznačuje opak. Inglehart totiž přesun hodnot

zaznamenává pouze v prostředí tehdy silně narůstajících středních vrstev, zejména pak v zemích jako je Holandsko, Dánsko a Německo. (1977)

3.3.1 Minimalismus pro elity

Není snad potřeba zmiňovat nereálnost představy o globálním blahobytu. Podle některých výpočtů by se současná výroba musela zvýšit až jednadvacetkrát, chtěli-li bychom dostat celé lidstvo na stejnou úroveň průmyslově rozvinutých zemí v 70. letech. (Librová, 1994, s. 52-56)

Jak velmi důmyslně poznamenává Jan Keller v článku *Konec růstu a rozklad Levice* (2012), problém není pouze v chybném tvrzení, že potřeba příslušnosti a individuality stoupá na úkor finančního zisku. Jde také o již dříve zmiňované elitářské ražení celého post-materialismu, kdy jsou hodnotové posuny umožněny jen určitému výběru obyvatelstva. Nekonzumní sebevyjádření se dle Kellera tyto vrstvy nezvolily na úkor rostoucí potřeby, ale spíše jako bonus. Řečeno s Kellerem: „Inglehartova ‚tichá revoluce‘ neznamena hodnotovou reorientaci směrem, který by nás jednou provždy oprostil od potřeby růstu ekonomiky. Právě naopak, zvyšuje naléhavost růstu, protože bez něho a jeho konzumních plodů nebudou mít lidé chuť rozvíjet, navíc k tomu všemu, ještě i další a řekněme vznešenější potřeby. Dvě auta v garáži a laciný benzín jsou pro mnohé předpokladem k tomu, aby si v klidu vychutnali četbu nesporně povznášejících knih o dobrovolné skromnosti.“ (Keller, 2012) Je-li tedy růst předpokladem a podmínkou minimalismu, není celé nadějně hnutí pouhým paradoxem? Možná by nebylo nemístné předpokládat, že je tento začarovaný kruh zárukou a důvodem cyklického opakování minimalismu a jeho kontroverzního ražení. Nemusí být totiž náhodou, že se mnoho známých antických myslitelů těšilo nemalému bohatství, jež umožňovalo přesun pracovních povinností na otroky a známým filozofům tak ponechalo prostor na kontemplace o plodech střídmosti.

Idealismus všemožných druhů enviromentálních hnutí však podle autora není o nic mylnější než myšlenka neomezeného růstu v omezeném prostředí. Jak Keller ukazuje v knize *Až na dno blahobytu* (1995): Mimo to, že je v důsledku lidských aktivit ekologická krize v posledních letech na spadnutí, se moderní společnosti daří i nadále vytvářet mechanismy, které zvěsti o urgentnosti této krize dokážou kvalitně zahlušit. Jinak řečeno: „Moderní

společnost je postavena na principech, které blokují projevy jejího pudu sebezáchovy.“
(Keller, 1995, s. 12)

3.3.2 Dostupný minimalismus

Ohledně nutnosti materiálního přehlčení jako podmínky materiální skromnosti však na poli sociologie nedochází k absolutnímu konsenzu. Librové výzkum v post-komunistickém prostředí české společnosti je tomu důkazem. Podle autorky se naše společnost v době onoho výzkumu nacházela v prostředí netečném ke všemu, co se dělo mimo okruh vlastní rodiny, pokud tedy nešlo o inspiraci americkým snem. Autorka tak naznačuje, že se snaha dohnat spotřebu Západu překlenula v jednu z mála aspirací českého občana. Ne však u všech, jak ukazuje jádro jejího výzkumu. Vzhledem k socio-ekonomickému ražení společnosti devadesátých let se autorka domnívá, že by změna hodnotové orientace k ne-materiálnímu mohla vycházet z jiných zdrojů než změny v materiálně hojnějších zemích. V případě „pestrých“ se odklonem od neustálé spotřeby nemíní „občanský únik“ od společenského nátlaku na neustálý růst. Podle Librové jde naopak o sociálně angažovaný způsob života. V tomto případě však nemá být spouštěč duchovnějši orientace materiální přehlčení, ale omezené materiální možnosti. Důležité je zmínit, že zvolené hodnoty ve většině případech zůstávají i po konfrontaci s možnostmi materiálního růstu. Zdroje alternativních způsobu života „pestrých“ tak autorka často spatřuje v dětství respondentů, kteří se často nostalgicky odvolávali na harmonický způsob života svých prarodičů. (Librová, 1994, s. 89-123)

4 SROVNÁNÍ ZÁKLADNÍCH HODNOT

Přihlédneme-li k abstraktní povaze všech srovnávaných pojmů, může se zdát naděje komparace tak špatně definovatelného poněkud problematická. S odkazem na předešlé kapitoly o pluralitě definic a s připomenutím širě pojmů kynismus a minimalismus, bych se přece jen ráda pokusila o jejich srovnání a zároveň extrakci hlavních hodnot kynického a současného minimalismu.

V souladu s metodologií komparace (Vodáková, 2017) jsem se v předchozích kapitolách zabývala teoretickou interpretací kynismu, „Kondo minimalismu“ a skupiny „pestrých“ z výzkumu Hany Librové. Po obecném nastínění jednotlivých specifik a problematik každé z těchto skupin, přichází na řadu extrakce nejvýraznějších hodnot a jejich následné porovnání. Ráda bych se tedy zaobírala komparací těchto tří proudů z hlediska komparačních jednotek, které se zároveň jeví jako základní charakteristiky té či oné minimalistické skupiny. Jednotlivé proudy budu porovnávat z hlediska: Minimalismu jako prostředku ke štěstí, minimalismu jako prostředku k šíření osvěty, minimalismu jako prostředku ke vzdorování trendům, minimalismu jako boje o odlišení, minimalismu jako ukazatele sociálního statusu, minimalismu jako prostředku k dosažení svobody, a nakonec z hlediska minimalismu jako návratu k přírodě. Cílem následujících kapitol bude pojednat o podobnostech a odlišnostech těchto tří druhů minimalismu skrze výše zmiňované jevy.

4.1 O podobnostech

4.1.1 Minimalismus jako cesta ke štěstí

Základní podobnost kynického a současného minimalismu byla nadnesena na začátku textu. Je také výchozím bodem a motivací této práce. Jedná se o podobnost manifestní a obecnou. Je jí předpoklad skromného života jako způsob dosažení šťastného, ctnostného a svobodného života. Představitelé všech tří myšlenkových směrů se, byť v odlišné míře, snaží být šťastnější s méně, být více s méně, žít lépe a svobodněji. Ve všech případech se jedná o určitou potřebu osvobození od materiálních statků, jakožto produktů nerozumných a svazujících. Jak však bylo ukázáno v předešlých kapitolách, vnější podobnost v tomto případě neznamena podobnost celkovou, ba naopak, z části může dokonce zakrývat jevy

protichůdné. Pro odlišení drobnějších nuancí je však důležité nejprve naznat rysy, které tyto školy mají společné.

4.1.2 Minimalismus jako cesta k šíření osvěty

V kapitole Mezi sobectvím a filantropií jsme se zabývali otázkou, zda je minimalismus sobecké či filantropické národy. Jednoznačnou odpověď jsme nenalezli. Byť svojí praxi všechny proudy uskutečňují zejména skrze vlastní seberozvoj, je zřejmé, že se ve větší či menší míře věnují šíření osvěty mezi své druhy. U kynismu se jednalo o výše zmiňované extrémní chování a snahu šokovat, u „Kondo minimalismu“ se edukace ostatních koná prostřednictvím internetových platforem, společenských akcí a podobně. Naopak u skupiny „pestrých“ se snaha aktivně šířit osvětu projevovala jen málo, pokud vůbec. Potřeba žít v souladu se svými minimalistickými hodnotami a jít příkladem je však zřetelná ve všech časových obdobích. Nutno však opět upozornit na různorodost minimalistické praxe. Životní styly jednotlivých minimalistů se vždy liší co do rozsahu motivace⁶ i formy minimalistické praxe, a nelze je tudíž pojit univerzální nálepkou.

Se zaměřením na individuální život se pojí také nejednotnost teorie skromného života. Jinak řečeno, v obecné rovině je možné považovat absenci jednotného minimalistického manifestu, chcete-li teoretické příručky správného chování, za další podobnost těchto tří směrů. Pluralita minimalistického chování by také zpětně mohla být dokladem o individuální orientaci mnohých aktérů.

4.2 O rozdílech

4.2.1 Minimalismus jako vzdor vůči trendům

Jak bylo dříve naznačeno, minimalistické směry se i přes společnou hlavní myšlenku rozcházejí v mnoha méně či více latentních hodnotách. Za jeden z prvních a nejvýraznějších rozdílů, jsme dříve určili odlišnou míru náchylnosti k trendům. Jak bylo naznačeno

⁶ Jak bylo zmíněno v první kapitole, jen u současného minimalismu mohou být motivace například enviromentální, sociální, estetické, psychologické atp.

v kapitolách o boji o odlišení a estetické povaze minimalismu, snaha jít proti hlavnímu hodnotovému proudu u jednotlivých minimalistických odnoží nabývá jak jiné intenzity, tak směru. Sám Diogenez prý na komentář: „Většina lidí se ti posmívá,“ nadnesl: „A jim se snad zase posmívají osli, ale jako se oni nestarají o osly, tak ani já se nestarám o ně.“ (Laertios, 1995, s. 240)

Jinak řečeno, zatímco je u současného „Kondo minimalismu“ kladen značný důraz na estetickou stránku, tedy na vnější povahu věci, u kynismu je důraz kladen pouze na schopnost kriticky myslet, ať už je jakkoliv nevzhledná. Například spatřiv prý kynik kdysi mladého filozofa při práci, podotkl: „Správně, neboť převádíš milovníky těla ke kráse duševní.“ (Laertios, 1995, s. 240) Nutno mít na paměti, že parametry toho, co je a co není neestetické nebo nepřipustné, určuje vždy veřejné mínění, tedy dominantní sociální skupina. Pokud se tedy v případě „Kondo minimalismu“ jedná o potřebu odlišit se, jedná se o snahu namířenou proti estetice, jež v očích většinové společnosti postupně nabývá úpadkového ražení.⁷ Dokud navíc předmět přináší radost, nezpochybňují jeho potřebnost a nesnaží se nalézt jasnou hranici mezi rozumným či konvenčním. Lépe řečeno, u současných „Kondo minimalistů“, na rozdíl od kyniků, nejde o snahu nalézt štěstí s životním minimem. Jde totiž spíše o odklon od cíle získat nejvyšší možné množství produktů a statků. Byť se oba směry pokouší o určitou materiální redukci, kynismus ve svém působení zachází do extrémnějších důsledků.

4.2.2 Minimalismus jako boj o odlišení

V souvislosti s bojem o odlišení je zajímavý zjevný fakt: Díky jinému socioekonomickému zázemí je tento boj u kynismu přítomen v opačném směru. Tedy: Zatímco se kynikové snaží odlišit od majetných boháčů, současní minimalisté často usilují spíše o odlišení od majetné chudiny, tedy od tříd, jež jsou umístěny níže pod nimi. Toť vše díky současné dostupnosti zboží, o níž bylo pojednáno dříve. Minimalistické produkty se často vyznačují vysokou cenou a kvalitou, která není dostupná pro každého. V souladu s knihou *Relační teorie sociálních nerovností* z pera Pierra Bourdieu (2016) jsme si tak mohli povšimnout, že se přesun elitářských preferencí od kvantity ke kvalitě týká i filozofie

⁷ Příkladem zmíněné estetiky můžou být například přeplněné šatní skříně a místnosti, které pro mnohé místo bohatství mohou budít dojem neorganizovaného harampádí.

minimalismu. V očích známých průkopníků „Kondo minimalismu“, o kterých byla řeč ve druhé kapitole, je koncentrace většího množství produktů výrazem nepořádku a dezorganizovaného stavu mysli, který je pro šťastný a kvalitní život nežádoucí.

O nějakém dalekosáhlém a troufalém bouření v případě „Kondo minimalistů“ tudíž, na rozdíl od kynismu, nemůže být řeč. Jak se totiž trendy mění, musí i minimalisté poslušně aktualizovat variace minimalistických produktů. Tendence podléhat trendům však rozhodně není stejná v průřezu všech současných minimalistických tendencí. Pro demonstraci tohoto argumentu byla vybrána skupina „pestrých“ od Hany Librové (1994), kteří trendům údajně vzdorují lépe než dříve zmiňovaní „Kondo minimalisté“. „Pestří“ (spíše než „Kondo minimalisté“) místo konzumu často volí nekonečné opravování již vlastněných předmětů nebo šití vlastního oblečení a s ním i tvorbu vlastního estetického ideálu. I Librová však v navazující knize *Vlažní a váhaví* ukázala, že s přibývajícím věkem rezistence vůči trendům klesá a „pestří“ se svým životním stylem více přibližují názoru konzumní společnosti. Volí lépe placené zaměstnání, stěhují se na dostupnější místa, kupují modernější oblečení. (2003) Byť by ani „pestří“ nejspíše neprošli kynickým testem nekonvenčnosti, je nutné upozornit na existenci jistých alternativních přístupů, které jsou v porovnání s „Kondo minimalisty“ stále značné.

4.2.3 Minimalismus jako ukazatel sociálního statusu

V práci jsem se dále zabývala otázkou, komu je vlastně minimalismus určen. Tato otázka vychází z premisy o dostupnosti materiální strohosti, tedy, že každý může vlastnit málo. Zmíněný předpoklad by se podle předchozích kapitol měl krýt plně s kynismem, částečně pak s minimalismem „pestrých“ a téměř vůbec s minimalismem stoupenců Marie Kondo. Zatímco si kynik vystačí doslova s čímkoliv, co je mu potřebné, a že potřebné je zpravidla velmi málo⁸, „pestří“ většinou disponují větším množstvím předmětů, počítá se u nich s vlastnictvím teplého

⁸ Ono „málo“ zde vyjadřuje pouze materiální kapitál antických minimalistů, u kterých se, jakožto u filozofů, počítá s pestrým kulturním a intelektuálním životem. Jen z knihy *Životy, názory a výroky proslulých filosofů* (Laertios, 1994) lze vyčíst mnoho humorných kynických veršů a anekdot, jež vycházejí ze znalosti antické literatury.

a bezpečného domova, dostatečnými zdroji pro výchovu dětí a pro udržení pestrého sociálního života.

Samotná pozice svobody ve volbě dobrovolné skromnosti je však diskutabilní a nebylo možné dojít k jednotnému stanovisku. Zatímco Librová u skromnosti „pestrých“ nepředpokládá nutnost přehlcení materiálem, ostatní autoři (jako například Jan Keller 1995) upozorňují na problematiku post-materiální orientace, která v jejich očích předpokládá nutnost materiálního zázemí, z něhož minimalista buduje své nemateriální orientace. Je však téměř jisté, že být „pestrým“ je po ekonomické stránce snazší než udržet tempo s „Kondo minimalisty“, jejichž praxe počítá s orientací v aktuálním minimalistickém diskurzu a s prostředky ke koupi vysoce kvalitních produktů.

Odlišné jsou i minimalistické postoje ve vnímání sociálního statusu. Základní charakteristikou kynismu je odmítnutí aspirací na vysoké společenské postavení, o kterém ve svém výzkumu mluví i Librová. Autorka postoje „pestrých“ demonstruje na příkladech dobrovolné volby hůře placeného zaměstnání, rezignace na dovolené v zahraničí stejně jako na luxusní vybavení domu či šatníku (Librová, 1994). V první kapitole byla v rámci kynismu vyzdvihnuta také rezistence vůči společenským konvencím a vykonavatelům moci, která je tudíž do určité míry typická i pro „pestré“. Souvislost mezi zmíněnými příklady a společenským postavením v tomto případě vyvozují z předpokladu, že ona sociální hierarchie není determinována pouze spotřebou hmotných produktů, ale například i výše zmíněným typem zaměstnání a cenovou kategorií dovolených (Bourdieu, 2016). Byť tyto jevy nutně nevychází z redukce spotřeby materiálních produktů, mohou být považovány za důležitý distinktivní element skupiny „pestrých“ a „Kondo minimalistů“.

Jak bylo zmíněno dříve, „Kondo minimalisté“ svou sociální pozici realizují prostřednictvím orientace na kvalitu. Odmítnutí prestiže je tedy v jejich případě v porovnání s ostatními skupinami méně znatelné. Dobrým dokladem o vysokém společenském postavení těchto minimalistů by mohla být například běžně vysoká intenzita cestování, jehož redukce do sféry tohoto minimalismu často nezapadá. Pokud ano, jedná se spíše o redukci bagáže než intenzity výjezdů, které jsou veřejností vnímány jako ukazatel společenského postavení.

4.2.4 Minimalismus jako návrat k přírodě

V kontextu odlišností těchto tří skupin je také zajímavý odlišný přístup k návratu k lidské přirozenosti. Byť tento rozdíl pravděpodobně tkví pouze v odlišné nuanci v náhledu na lidské bytí, považuji za důležité tuto úvahu zmínit. Pro kynika stojí lidská přirozenost, tedy příroda v nás, v opozici ke zvykům a konvencím. Od věcí se odprošťují, neboť i majetek je pouhou konvencí. I v případě „Kondo“ a „pestrého“ minimalismu se materiální askeze jeví jako snaha o plnější a hodnotnější trávení času a bytí celkového. Na rozdíl od kynismu se zde však nezdá být zjevné, že by byl současný minimalismus založen na stejné premise. Může s ní však z velké části korespondovat. Jinak řečeno, současný minimalismus se svou filozofií příliš neliší od Frommovské filozofie o antagonismu mít a být (Fromm, 1992). Prohlásíme-li honbu za materiálním blahem za potřebu umělou, a tedy za odklon od lidské přirozenosti, můžeme snahu o návrat k přírodě připsat i současnému minimalismu. Z teorie Frommovy sociologie však pravděpodobně mnoho blogerů minimalistů nečerpá a není tak překvapením, že se v minimalistické popularizační literatuře a internetových zdrojích o těchto teoriích, jakožto o základních premisách, mnoho nedočteme. Jedná se tedy i v případě „Kondo minimalismu“ o explicitní touhu osvobodit člověka ze spáru společenských norem a nalézt tak lidskou přirozenost? Pokud ano, nejspíše jde o snahu méně zásadní a extrémní. Ani z výzkumu Librové nebylo možno nalézt zmínky a silně touze získat zpět lidskou přirozenost. Kontext přírody je v případě „pestrých“ interpretován spíše jako preference života na venkově nebo poblíž přírody.

4.2.5 Minimalismus jako cesta ke svobodě

Jednou z hlavních motivací kynického minimalismu je dosažení svobody a soběstačnosti. U mnohých současných minimalistů tato motivace zůstává méně významná. Jak bylo nadneseno dříve, míra soběstačnosti „pestrých“ bývá často posilována opravováním a výrobou vlastních produktů, zahradničením atp. Pro „Kondo minimalisty“ je tento přístup méně typický, a to zejména žijí-li ve městech. Na druhou stranu je vhodné dodat, že v porovnání s tradičními konzumenty lze vyšší míru soběstačnosti současných i antických minimalistů spatřovat v preferenci vlastnit menší množství univerzálních předmětů, raději než větší množství produktů vysoce specializovaných.

4.2.6 Pozice minimalismu

V tomto bodě se také nabízí zamyšlení nad pozicí minimalismu v jednotlivých životních stylech. Dříve jsme našli značný rozdíl zejména mezi „pestrými“ a „Kondo minimalisty“. Zatímco se u „pestrých“ minimalismus, tedy nekonzumní orientace, jeví jako vedlejší a nezamýšlený efekt celkově pestrého životního stylu, u „Kondo minimalistů“ se jedná o primární a explicitní cíl. Teprve jeho dosažením se těmto představitelům otevřou dveře do světa lepšího bytí. V případě samotného Diogena sledávám problém s určením kauzality. Lépe řečeno, z dostupné literatury nemůže být zcela jasné, zda se přední kynik skromnému životu oddal v důsledku explicitního rozhodnutí být skromným, nebo zda skromnost vyplynula až mimoděk z Diogenova počínání. Připustíme-li, že i jeho skromnost začala vědomým rozhodnutím naslouchat Antisthenovi a oddat se jednoduchému životu, můžeme soudit, že „Kondo minimalismus“ odpovídá explicitně nekonzumní orientaci kynické školy lépe, než životní styl „pestrých“. (Laertios, 1994, s. 229)

Pro shrnutí komparace na závěr přikládám tabulku, která zachycuje hlavní výsledky analytické části práce. Jednotlivé hodnoty byly blíže rozebrány v předešlých kapitolách. Byť je vzhledem k binárnímu charakteru znaků vyobrazení hodnot zjednodušující, může posloužit jako opora pro čtenáře.

Tabulka 1: Hodnoty minimalistických skupin

	„Kondo minimalismus“	„pestří“	„kynismus“
Snaha o dosažení štěstí kap. 4.1.1	✓	✓	✓
Cílené šíření osvěty kap. 4.1.2	✓	X	✓
<i>Jednotnost teorie</i> kap. 4.1.2	X	X	X
<i>Vzdor vůči trendům</i> kap. 4.2.1	X	✓	✓
<i>Snaha o maximální redukci majetku</i> kap. 4.2.1	X	X	✓
<i>Vědomá snaha o odlišení</i> kap. 4.2.2	✓	X	✓
<i>Odmítnutí společenského postavení</i> kap. 4.2.3	X	X/✓	✓
<i>Snaha o návrat k přirozenosti</i> kap. 4.2.4	X	X	✓
<i>Snaha o soběstačnost</i> kap. 4.2.5	X	✓	✓
<i>Explicitní minimalismus</i> kap. 4.2.6	✓	X	✓

ZÁVĚR A DISKUZE

Tato práce teoreticky komparovala sociální proudy, které jsou tvořeny jedinci s pestrými a jedinečnými motivacemi i filozofií. Vzhledem k této skutečnosti nebylo snadné nalézt rysy všem společné, a tudíž docílit obecně platných definic. Přesto jsem se pokusila extrahovat určité komparační jednotky, jimiž byly: motivace, náchylnost k podléhání trendům, způsob šíření filozofie, sociální postavení, vnímání lidské přirozenosti, míra individualismu a dobrovolnosti. Nevyhnula jsem se ani zběžnému popisu komparační situace, tedy socioekonomického prostředí daných odnoží, které jsou určeny dobově a nabízí tak zajímavý náhled do současné a antické společnosti.

V úvodu práce jsem si položila otázku, zda je i v dnešní době možno nalézt školu natolik nekonvenční, aby ji bylo možné přirovnat k proslulému antickému kynismu. Byť jsem v této práci takové učení nenašla, mohla by sloužit jako východisko a námět k budoucím pracím, ve kterých by ono hledání mohlo pokračovat. Určitá skepse v hledání novodobého kynismu byla vyjádřena již v úvodu práce. Vzhledem k jedinečnosti doby a prostředí, v němž se tato komplexní filozofie formovala, není příliš pravděpodobné, že by dnes mohla vzniknout škola se stejnou formou a významem. Pokud by takové učení přece jen vzniklo, nejspíše by ho stihl stejný osud jako mnohé dřívější snahy o odklon od konzumní orientace. Nechceme-li regressi společnosti, kola konzumu se musí točit (Keller, 1995). Byť by kynismus v dnešní době celospolečensky nejspíše neobstál, na úrovni jedince či menších skupin by pravděpodobně existovat mohl. Zda bychom však o takových jedincích věděli, zůstává otázkou šťastné náhody. Z důvodu zmíněné šíře kynismu byla tato práce zaměřena pouze na jednu jeho charakteristiku, přes kterou byly jednotlivé způsoby života nahlíženy.

Když nic jiného, zvolené minimalistické směry by s kynismem měly sdílet nemateriální orientace, a to v různé míře a formě. Stačí však toto kritérium k uznání existence neokynismu nebo alespoň nové kynické skromnosti? U „Kondo minimalismu“ byly nalezeny podobnosti zejména v cíleném šíření osvěty a ve vědomé snaze vymezit se vůči určitým postojům či skupinám. Mezi odlišnosti na druhou stranu patří, mimo odlišnou intenzitu redukce majetku, zejména odlišná míra podléhání trendům či nátlaku ze strany společnosti a také odlišný pohled na lidskou přirozenost. „Pestří“ měli s kyniky v rámci minimalismu částečně společný vzdor vůči trendům, odmítnutí vysokého společenského postavení a do určité míry i snahu

o větší soběstačnost. Mezi významné rozdíly patřily například odlišná míra redukce majetku (kynik šel často do extrému nejen v oblasti vlastnictví), absence explicitního minimalismu a cíleného šíření osvěty. Byť je odpověď na dříve položenou otázku z velké části předmětem subjektivní interpretace, trůfám si tvrdit, že dané podobnosti ke zrodu nového kynismu nestačí.

Nutno však dodat, že i minimalismus, jenž byl v práci používán jako souhrnný název současných životních stylů, které ve své filozofii prosazují materiální oprostění od všeho nadbytečného, rozhodně nebyl prozkoumán v celé své šíři. Vzhledem k pluralitě definic o minimalismu jsem v práci přistoupila k redukci minimalistických tendencí na pouhé dvě demonstrační skupiny. Díky této redukci by hledání kynismu mohlo pokračovat napříč dalšími skupinami, které upřednostňují nemateriální hodnoty.

V rámci hledání novodobého kynismu se také nabízí potenciální upuštění od minimalistické tematiky. Stejně tak jako byl dnes kynismus nahlížen z hlediska minimalismu, může být v jiné práci zkoumán skrze další kynická kritéria jako stud, humor a podobně. V komparaci s kynismem by předmětem dalšího výzkumu tedy mohly být i jiné nekonvenční praxe jako například fenomén dumpster divingu⁹, který je možno zpracovat jak teoreticky, a to studiem již existujících výzkumů a článků, tak kvalitativně prostřednictvím rozhovorů s jednotlivými provozovateli odpadkového potápění.

Přistoupím-li závěrem k osobním motivacím pro další výzkum, ráda bych pro hledání kynismu využila znalosti z oboru francouzské filologie, z jejíhož soudku se pro komparaci s kynismem nabízí pouvažování nad povahou francouzských absurdních dramát, zejména pak na kynické provokatérství Alfreda Jarryho (Cody, Sprinchorn, 2007).

V příštích pracích by bylo vhodné vylepšit výběr komparačních jednotek. Zatímco „pestří“ v této práci představovali přesně definovanou a vymezenou skupinu, jež byla podrobena sekundární analýze, „Kondo minimalisté“ v této práci figurovali víceméně jako abstraktní a teoretická skupina. Označení „Kondo minimalismus“ vzniklo až nyní, a to inspirací

⁹ Termín označuje prohledávání odpadu za účelem nalezení a využití cenných předmětů. Mimo jiné může sloužit jako vyjádření protestu proti konzumnímu způsobu života a snaha o udržitelné využívání zdrojů. (Kubátová, 2014)

z vědeckých prací a vlastního pozorování. Metoda teoretické komparace byla použita z praktických důvodů. Vzhledem k již existujícímu množství kvantitativních výzkumů¹⁰ na téma minimalismus a vzhledem k teoreticky-popisné povaze této práce, by se problematika dala bezpochyby rozšířit o kvalitativní výzkum u vybraného vzorku představitelů minimalismu. Potenciální magisterská práce by tak mohla být pokračováním na motivy dnes již staršího výzkumu „pestrých“ Hany Librové z roku 1994.

¹⁰ Viz. dřívější kapitoly: ALEXANDER, Samuel., & USSHER, Simon; INGLEHART, Ronald.; GRIGSBY, Mary...

BIBLIOGRAFIE

AIDARAR, Lucas, DANIELS, Peter. *A critical review of voluntary simplicity: Definitional inconsistencies, movement identity and direction for future research* [online]. The Social Science Journal. 2020. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/03623319.2020.1791785>.

ALEXANDER, Samuel., & USSHER, Simon. *The voluntary simplicity movement: A multi-national survey analysis in theoretical context* [online]. Journal of Consumer Culture, (2012). Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1469540512444019>.

ALEXANDER, Samuel. *The Voluntary Simplicity Movement: Reimagining the Good Life Beyond Consumer Culture* [online]. International Journal of Environmental, Cultural, Economic and Social Sustainability. vol.7, 2011. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1970056>. [cit. 2023-09-17].

BECKER, Joshua, 2023. *Becoming Minimalist* [online]. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.becomingminimalist.com/>.

BECKER, Joshua. A New, Minimalist Economy. In: *Becoming Minimalist* [online]. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.becomingminimalist.com/minimalist-economy/>.

BOSMAN, Philip. 2017. *Ancient Cynicism: For the elite or for the masses?* Mass and Elite in the Greek and Roman Worlds. Ed. Richard Evans. Routledge. Dostupné z: https://www.academia.edu/38079771/Ancient_Cynicism_For_the_elite_or_for_the_masses.

BOURDIEU, Pierre. *La distinction: critique sociale du jugement*. Les éditions de minuit, 2016. ISBN 9782707337214.

BULÍŘ, Šimon. *Minimalismus jako životní styl a jeho význam v praxi marketingové komunikace* [online]. 2020 [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: <https://is.vsfs.cz/th/o9khp/>.
Diplomová práce. Vysoká škola finanční a správní. Vedoucí práce Ondřej ROUBAL.

CARVER, Courtney, 2023. *Be More with Less* [online]. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://bemorewithless.com/>.

CODY, Gabrielle, SPRINCHORN Evert. *The Columbia Encyclopedia of Modern Drama*. Columbia University Press, 2007.

COHEN, Maurie, COMROV, Aaron, HOFFNER, Brian. *The new politics of consumption: Promoting sustainability in the American marketplace*. Sustainability: Science, Practice, & Policy, (2005). Vol.1 Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/15487733.2005.11907965>.

DOPIERALA, Renata, 2017. *Minimalism – a new mode of consumption?*. Przegląd Socjologiczny. 66(4), 67–83. ISSN 0033-2356.

DOBBIN, Robert F. *The Cynic Philosophers: From Diogenes to Julian*. London: Penguin Classics, 2012.

ELGIN, Duane, MITCHELL, Arnold (1977). *Voluntary simplicity*. Planning Review. <https://doi.org/10.1108/eb053820>.

FROMM, Erich. *Mít nebo být?* Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0181-3.

GARDNER, Darren. (2022). Cynicism as Immanent Critique: Diogenes and the Philosophy of Transvaluation. *Polis: The Journal for Ancient Greek and Roman Political Thought* 39, 1, 123-148, Dostupné z: <https://doi.org/10.1163/20512996-12340358>.

GREGG, Richard. B. (2009). *The value of voluntary simplicity*. The Floating Press.

GRIGSBY, Mary. *Buying time and getting by: The voluntary simplicity movement*. State University of New York Press. (2004). ISBN: 9780791485521.

HADOT, Pierre. *Qu'est-ce que la philosophie antique?* Saint-Amand: Gallimard, 1995. ISBN 2-07-032760 –4.

How Minimalism Helps Chronic Illness and Poor Health. In: *Balance through simplicity*. [online]. [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://balancethroughsimplicity.com/how-minimalism-helps-chronic-illness-and-poor-health/>.

CHAYKA, Kyle. *The Longing for Less: Living with Minimalism* [online]. New York: Bloomsbury Publishing, 2020 [cit. 2023-04-22]. ISBN 978-1-63557-211-7. Dostupné z: <https://dokumen.pub/qdownload/the-longing-for-less-living-with-minimalism-163557210x-9781635572100.html>.

CHAYKA, Kyle. The Minimalists Want You to Be Happy With Less. In: The Cut [online]. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.thecut.com/2017/10/profile-the-minimalists-ryan-nicodemus-and-joshua-millburn.html>.

In: *Youtube* [online]. 25. 7. 2011 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/@mattdavella>. Kanál uživatele Matt D'avella.

INGLEHART, Ronald. (1977). *The Silent Revolution: Changing values and political styles among Western publics*. Princeton: Princeton University Press.

KADLECOVÁ. Praha: Euromedia Group, 2020. ISBN 978-80-242-6448-6.

KELLER, Jan. Konec růstu a rozklad levice. In: *Novinky.cz*, [online]. 19. 9. 2012 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-salon-jan-keller-konec-rustu-a-rozklad-levice-166686>.

KELLER, Jan. *Až na dno blahobytu*. 2. vyd. Brno: Hnutí Duha, 1995. ISBN 8090205607.

KONDŮ, Marie. *Zázračný úklid: pořádek jednou provždy*. Vydání druhé. Přeložil Šárka

KUBÁTOVÁ, Marie. *Kontím, fáráš, lovíme: Dumpster diving a symbolické hranice mezi čistým a nečistým*. [online]. 2014 [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/70010?show=full>.

SLOTTERDIJK, Peter. *Kritika cynického rozumu*. 1. vyd. Bratislava: Kalligram, 2013. 693 s. ISBN 978-80-8101-725-4.

MACHÁČKOVÁ, Zuzana. *Minimalismus Philipa Glasse v experimentálním dokumentu: Analýza hudebně - obrazových vztahů ve filmech Godfreyho Reggia* [online]. 2011 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/vvdsa/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Jaromír BLAŽEJOVSKÝ.

MILOŠOVÁ, Jana. *Minimalismus se zaměřením na Philipa Glasse* [online]. 2012 [cit. 2023-04-22]. Dostupné z: https://is.jamu.cz/th/ddpkt/text_prace.pdf. Diplomová práce. Janáčkova akademie múzických umění. Vedoucí práce prof. Peter MICHALICA ArtD.

MURPHY, Erin. *Less is More Work: A Governmentality Analysis of Authenticity Within Minimalism Discourse*. [online]. 2018 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z:

<https://curve.carleton.ca/8b7916a4-e55b-416d-9846-1b8b8009b587>. Ph.D. Dissertation. Carleton University, Faculty of Graduate and Postdoctoral Affairs.

MILLBURN, Joshua Fields, NICODEMUS, Ryan . *Love People, Use Things*. New York: MacMillan Publishers, 2021. ISBN 978-1-250-23651-7.

Mental Minimalism: How Living With Less Can Improve Your Mental Health, In: *The plain simple life* [online]. 2021-11.15, cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.theplainsimplelife.com/>.

MILLBURN, Joshua, Fields, NICODEMUS, Ryan, 2023. *The minimalists* [online]. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.theminimalists.com/>.

MILLBURN, Joshua, 2023. Minimalism Is Healthy: How I Lost 70 Pounds. In: *The minimalists* [online]. [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.theminimalists.com/health/>.

LAND, Stephanie. The Class Politics of Decluttering. In: New York Times [online]. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2016/07/18/opinion/the-class-politics-of-decluttering.html>.

LAERTIOS, Diogenés. *Životy, názory a výroky proslulých filosofů*. Vydání 2. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1995. ISBN 80-901916-3-0.

LIBROVÁ, Hana. The Environmentally Friendly Lifestyle: Simple or Complicated? In: *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2008, Vol. 44, No. 6: 1111–1128. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2008/06/03.pdf>.

LIBROVÁ, Hana. *Pestří a zelení: kapitoly o dobrovolné skromnosti*. Brno: Veronica, 1994. ISBN 80-238-4210-2.

LIBROVÁ, Hana. *Vlažní a váhaví: (kapitoly o ekologickém luxusu)*. Společensko-ekologická edice. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-149-6.

PAWSON, John. *Minimum*. New York: Phaidon Press, 2006. ISBN 978-0714843537.

RODRIGUEZ, Jason. *The US Minimalist Movement: Radical Political Practice?* Review of Radical Political Economics [online]. SAGE Publications, 50 (2), s. 286–296, 2018 [cit. 2023-

04- 23]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/0486613416665832>.

VODÁKOVÁ, Alena. Komparace. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 11. 12. 2017 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Komparace>.

SCHUTIJSER, Dennis. . Cynicism as a way of life: From the Classical Cynic to a New Cynicism. *Akropolis: Journal of Hellenic Studies* [online]. 1. 33-54. 2017 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/332839858_Cynicism_as_a_way_of_life_From_the_Classical_Cynic_to_a_New_Cynicism.

SHANKS, Nia. Health and Fitness, the Minimalist Way. In: *Becoming Minimalist* . t [online]. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.becomingminimalist.com/health/>.

STEINHAUER, Jilian. The Hollow Politics of Minimalism. In: *The New Republic* [online]. 2020-4-1 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://newrepublic.com/article/156800/hollow-politics-minimalism>.

TOLENTINO, Jia. The Pitfalls and the Potential of the New Minimalism. In: *The New Yorker* [online]. 2020-27-1 [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/magazine/2020/02/03/the-pitfalls-and-the-potential-of-the-new-minimalism>.

ZIETSMAN, Gabi. The Minimalists: Less Is Now. In: channel24. [online]. 2021-07-1 [cit. 2023- 04- 24]. Dostupné z: <https://www.news24.com/life/arts-and-entertainment/film/reviews/the-minimalists-less-is-now-20210107>.